

**Владислав ПЕРЕСОЛЯК**,  
кандидат наук з державного управління, доцент.,  
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

**Роман ПЕРЕСОЛЯК**,  
викладач  
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

## **ВПЛИВ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ**

*Розглянуто проблеми та взаємозв'язки щодо впливу зеленого (сільського) туризму на соціальний розвиток сільських населених пунктів. Запропоновано деякі аспекти розвитку зеленого туризму на прикладі Закарпатської області. Ці пропозиції дозволять сформулювати правові, економічні та екологічні чинники для соціального розвитку населених пунктів, підвищити роль органів місцевого самоврядування та підприємців, які займаються зеленим туризмом, у розвитку економіки на місцевому рівні.*

**Ключові слова:** *зелений туризм, соціальний розвиток, сільські населені пункти, особисті селянські господарства.*

**Постановка проблеми.** Під час теперішньої економічної кризи заняттям зеленим туризмом є одним із найдоступніших соціально-економічних чинників, який безпосередньо впливає на розвиток сільських населених пунктів. Ефективна діяльність особистих селянських господарств, які можуть займатись зеленим туризмом, дасть можливість надходження додаткових фінансових ресурсів, створення додаткових робочих місць на селі та заняття цією роботою цілорічно. На прикладі Закарпатської області, що представляє значний інтерес для туристів, вивчення деяких аспектів особистих селянських господарств (агросадіб) є актуальним.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблематика впливу зеленого (сільського) туризму на соціальний розвиток сільських населених пунктів була предметом наукових досліджень, про що свідчать праці Ю.В. Зінька [8], Т.Ю. Лужанської [7], С.С. Махлинець [7], М.Й. Рутинського [8], Л.І. Тебляшівської [7], І.М. Школи [9] та інших.

**Постановка завдання.** Метою статті є аналіз та систематизація чинників щодо впливу зеленого (сільського) туризму і особистих селянських господарств на соціальний розвиток сільських населених пунктів.

**Викладання основного матеріалу.** Під соціальним розвитком села слід розуміти сукупність суспільних відносин, що виникають у процесі реалізації суб'єктами аграрного господарювання соціально-економічних та інших прав, що гарантують реалізацію селянами конституційних прав на формування повноцінного життєвого середовища у сільській місцевості.

Одним із важливих напрямів соціального розвитку сільських населених пунктів є заняття зеленим туризмом місцевого сільського населення. Базовим суб'єктом в організації відпочинку на селі повинен виступати власник особистого селянського господарства, а об'єктом – земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства та будівлі і споруди, які знаходяться на них. Родина, яка проживає в селі, здійснює основну свою діяльність, пов'язану з веденням особистого селянського господарства, та побічну, – з використанням майна цього господарства для надання послуг у сфері зеленого туризму, а саме: забезпечення відпочиваючих житлом, харчуванням, ознайомленням з місцевою культурою та традиціями [2].

Існують три основні різновиди сільського зеленого туризму.

Агротуризм – має як пізнавальний, так і відпочинковий характер, що пов'язаний з використанням особистих селянських господарств населення або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово не використовуються в аграрній сфері. Цей вид може не мати обмежень у навантаженості на територію і регламентуванні видів розважального відпочинку.

Відпочинковий туризм (відпочинок у селі). Базою його розвитку є капітальний житловий фонд у садибах господарів та наявні природні, рекреаційні, історико-архітектурні, культурно-побутові й інші надбання тієї чи іншої місцевості.

Екотуризм – науково-пізнавальний вид сільського зеленого туризму, характерний для сільських місцевостей і сіл, розташованих у межах територій національних парків, заповідних зон, природних парків тощо, де передбачено відповідні обмеження щодо навантажень на територію та регламентовано види розважального відпочинку [3].

У країнах Європейського Союзу близько 35 відсотків жителів надають перевагу саме зеленому туризму. Там кількість агросадіб сягає десятків тисяч. Європейські туроператори не припиняють повторювати: туристу доволі сильно приїлись морські пляжі, рибні ресторани і шум. Доволі сильно набридли йому й фешенебельні лижні курорти. Зате змінити пильний мегаполіс на майже незайману природу, „поспілкуватися” з сільською живністю, проїнятися колоритом іноземної глибинки і спробувати свої сили в народних ремеслах – якраз те, що треба. За це в Європі готові платити, і так званий сільський, або зелений туризм вважається сьогодні одним із найбільш „рейтингових”. Тому країни, які можуть похизуватися красивими й екологічно чистими селами, не втратили можливості поповнити бюджет і створити нові робочі місця. Наприклад, у Польщі сільських мешканців простимулювали до виходу на „туристичну арену”. Влада вирішила, що на них не поширюватиметься закон, який регулює підприємницьку діяльність. Простіше кажучи, селяни звільняються від ПДВ. В Угорщині господарів турсадіб повністю звільнено від податків, що дозволило країні буквально за кілька років голосно заявити про себе на ринку сільського туризму [4.5].

Певні проблеми для розвитку зеленого туризму існують на законодавчому рівні. Законодавча база України про цей вид туристичної діяльності складається, в основному, з Конституції України, Закону України „Про туризм”, Закону України „Про особисте селянське господарство” [6].

Закарпаття має чудові можливості для розвитку сільського туризму – в усіх її районах області є пам'ятки історії та культури європейського рівня, унікальні природні заповідники, заказники, мінеральні джерела та інше. До того ж близько двох третин сільського населення в нас безробітні або частково зайняті. За даними статистики, близько сорока тисяч особистих селянських господарств могли б запропонувати туристам свої помешкання.

Зважаючи на поглиблення економічної кризи в Україні, військових подій на Сході, анексію Російською Федерацією Автономної Республіки Крим – розвиток зеленого туризму в Закарпатській області слід розглядати як один із базових засобів додаткових фінансових доходів сільського населення як економічного чинника соціального розвитку сільських населених пунктів, розбудови інженерної інфраструктури та створення нових робочих місць на селі.

Сільське населення здатне отримувати реальні доходи у сфері сільського туризму від таких видів діяльності, як:

- облаштування туристичних маршрутів;
- облаштування й експлуатація стоянок для туристів;
- робота гідом чи екскурсоводом;
- егерська діяльність (полювання, рибальство);
- прокат туристичного спорядження;
- послуги приймання туристів;
- кулінарні послуги;
- підготовка культурних програм;
- народні промисли;
- виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів;
- реалізація туристам ягід та грибів.

Відповідно до ст.1 Закону України «Про особисте селянське господарство» особисте селянське господарство – це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки

і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму.

Члени особистого селянського господарства здійснюють діяльність на свій розсуд і ризик у межах встановленого правового господарського порядку, дотримуючись вимог цього Закону, законів України, інших нормативно-правових актів. Діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не відноситься до підприємницької діяльності [1].

За підсумками головного управління статистики у Закарпатській області станом **1 січня 2014 року**, яким надані земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства, склала 39.8 тис. одиниць загальною площею 79,6 тис. га сільськогосподарських земель. Потенційно в Закарпатській області можна створити близько 40 тисяч агросадиб в 579 сільських населених пунктах. Потрібно розуміти, що не всі особисті селянські господарства займатимуться зеленим туризмом, але створення одної агросадиби в селі дає можливість створити від 3 до 5 додаткових робочих місць.

Започаткування власної справи вимагає значних витрат, окрім пошуків потенційних клієнтів господарям агросадиб необхідно вирішити проблеми з ремонтом будинку, інженерною інфраструктурою, облаштуванням окремих номерів – створення необхідних мінімальних умов для приймання туристів.

Ці аспекти є підставою для визнання зеленого туризму соціально цінною та корисною сферою відносин, яка не потребує значних фінансових витрат.

У той же час безпосередні учасники ринку сільського відпочинку переконані: без допомоги держави та органів місцевого самоврядування справу з мертвої точки не зрушити. Окрім прийняття необхідних законів у першу чергу потрібні значні капіталовкладення в ремонт існуючих автомобільних шляхів та будівництво локальних біоочистних каналізаційних споруд.

**Висновки.** Хоча зелений туризм на Закарпатті і набирає обертів, його поки що важко назвати масовим, здатним серйоз-

но впливати на соціальний розвиток. Для ефективного розвитку особистих селянських господарств, які будуть займатись зеленим туризмом, необхідно надавати преференції на рівні держави та органів самоврядування, як один із основних напрямів соціально-го розвитку сільських населених пунктів.

Органам територіального місцевого самоврядування (сільська рада) на базовому рівні необхідно активно пропагувати економічні вигоди зайняття зеленим туризмом серед власників особистих селянських господарств.

Попередні розрахунки свідчать, що створення одної агросадиби в селі дає можливість створити від 3 до 5 додаткових робочих місць, а зайнятість працездатного сільського населення є найбільш важливим механізмом подолання економічної кризи на селі.

Соціальний розвиток села на цьому етапі суспільних відносин тісно зв'язаний з економічним розвитком, у першу чергу, особистих селянських господарств у сфері зеленого туризму. На розвиток зеленого туризму так же впливає чесна конкуренція, ефективна рекламна політика, асортимент туристичних послуг і туристичних продуктів та адекватна цінова політика власників садиб.

#### *Список використаних джерел*

1. *[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/742-15>*
2. *Сільський зелений туризм – пріоритетна сфера розвитку туризму у період економічної кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uzhgorod.net.ua/news/34499>*
3. *Гальцова І. Зелений туризм: недоліки існуючого законодавства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2999>*
4. *Литвиненко Н. У село на відпочинок // Сільські вісті. – 2008. – 13 черв.*
5. *Омельченко О. Вас вітає готель “Мазанка”. Як реалізувати потенціал сільського туризму [Електрон-*

ний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/138588/>

6. Про сільський зелений туризм: Закон України. Проект від 12.04.2007 р. № 3467 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://tourlib.net/zakon/pro\\_siltur.htm](http://tourlib.net/zakon/pro_siltur.htm)
7. Лужанська Т.Ю. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи: навч. посіб. / Т.Ю. Лужанська, С.С.Махлинець, Л.І.Тебляшкіна. – К.: Кондор, 2008. – 385 с.
8. Тушинський М.Й. Сільський туризм: навч. посіб. / М.Й.Тушинський, Ю.В. Зінько. – К.: Знання, 2006. – 271 с.
9. Школа І.М. Розвиток туристичного бізнесу регіону: навч. посіб. / І.М. Школа. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – 292 с.

*Рассмотрены проблемы и взаимосвязи относительно влияния зеленого(сельского) туризма на социальное развитие сельских населенных пунктов. Предложены некоторые аспекты развития зеленого туризма на примере Закарпатской области. Данные предложения позволят сформировать правовые, экономические и экологические факторы для социального развития населенных пунктов, повысят роль органов местного самоуправления и предпринимателей, которые занимаются зеленым туризмом, в развитии экономики на местном уровне.*

**Ключевые слова:** *зеленый(сельский) туризм, социальное развитие, сельские населенные пункты, личные крестьянские хозяйства.*

*Problems and intercommunications are considered in relation to influence of green(rural) tourism on social development of rural settlements. Some suggestions of development of green tourism offer on the example of the Zakarpattia area. These suggestions will allow to form legal, economic and ecological factors for social development of settlements, will promote a role organ of local self-government and businessmen that engage in green tourism, in forming of economy at local level.*

**Keywords:** *are green tourism, social development, rural population points, the personal peasant economies.*